

***bitig* Edebiyat Fakültesi Dergisi**

bitig Journal of Faculty of Letters

Mevlevilik Geleneği ve Vefatının 475. Yılında Muğlalı
İbrahim Şâhidî (1470-1550) Özel Sayısı (Nisan/April 2025)

Muğla Basılı Yayınında Şâhidî İbrahim Dede

Nesrin AYDIN SATAR

Dr. Öğr. Üyesi

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

nesrinaydinsatar@mu.edu.tr

 0000-0003-0559-9983

Gizem Ece GÖNÜL

Dr. Öğr. Üyesi

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

gizemecegonul@mu.edu.tr

 0000-0001-8329-6510

Araştırma makalesi/Research article

Geliş Tarihi/Received: 20.02.2025

Kabul Tarihi/Accepted: 10.03.2025

Atıf/Citation

Aydın Satar, Nesrin ve Gönül, Gizem Ece (2025). Muğla Basılı Yayınında Şâhidî İbrahim Dede. *bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Mevlevilik Geleneği ve Vefatının 475. Yılında Muğlalı İbrahim Şâhidî (1470-1550) Özel Sayısı (Nisan/April 2025), 106-121.

Bu makale iThenticate, turnitin, intihal.net programlarından biriyle taranmıştır.

This article was checked by iThenticate, turnitin or intihal.net.

Öz*

15. yüzyılda Muğla’da doğmuş ve yaşamış Mevlevî büyüklerinden biri olan Şâhidî İbrahim Dede hakkında yapılan çalışmalar, genellikle onun hayatı, Mevlevî meşrebi ve kaleme aldığı edebî eserlerle ilgilidir. Muğla ili dışından da farklı kişi, kurum ve kuruluşlar vasıtasıyla gerçekleştirilen bu tür çalışmalardan birçoğu il sınırları içinde, Şâhidî’yi bir Muğla büyüğü olarak tanımak ve tanıtmak için yapılmıştır. İsmi Muğla sokaklarına, mimari yapılarına, okullarına, Muğla’da öğrencileri ağırlayan yurtlara verilen Şâhidî İbrahim Dede Muğla halkı tarafından şehrin manevi atmosferinin mimarlarından belki en önemlisi olarak anılmaktadır. Dolayısıyla onun yalnız akademik çalışmalara ve toplum yararına yürütülen bazı faaliyetlere değil Muğla yayın hayatına da mâl olmuş bir isim olduğunu söylemek gerekir.

Bu çalışma, Şâhidî İbrahim Dede’nin Muğla basılı yayınına nasıl, hangi sıfatlarla ve ne zaman yansıdığını araştırır. Muğla’da faaliyet gösteren yayınevleri tarafından basılan kitaplar ile yine Muğla’da yayınlanan süreli yayınlarda Şâhidî ve mirasının izini süren bu makalede Şâhidî’nin bir Muğlalı olarak Muğla basın hayatındaki yeri soruşturulur. Bir Muğla büyüğü ya da Muğla’da yaşayan bu Mevlevî’nin Muğla’ya mâl olmuş diğer isimlerle beraber anıldığı yayınların yanı sıra, Şâhidî doğrudan kendi hakkında kaleme alınmış müstakil eserlerde de anılır. Şâhidî İbrahim Dede’nin isminin geçtiği ilk kitap 1939’da ilk süreli yayın ise 1938’de basılmıştır. Bu çalışma ilgili tarihlerden başlayarak Şâhidî’nin Muğla basılı yayınındaki yerinin izini sürerken onun Muğla yayın hayatında bir Muğlalı, Muğla büyüğü, Mevlevî, edebiyatçı, manevi değer, şair veya derviş olarak nasıl tanıtıldığını gösterir. Böylece, Şâhidî’nin Muğla kentine ve hayatına hangi yönleriyle sirayet ettiği anlaşılmaktadır.

Anahtar sözcükler: Şâhidî İbrahim Dede, Mevlevilik, Muğla, süreli yayın, basın-yayın

Şâhidî İbrahim Dede in Muğla Press

Abstract

Şâhidî İbrahim Dede (d. 957/1550) was one of the great Mevlevi figures born and raised in Muğla in the 15th century. He has been the subject of various studies, generally focusing on his Mevlevi identity or the literary works he authored. His writings on Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî’s works and Mevlevi thought have shaped academic research on Şâhidî. Many of these studies have been conducted by different scholars, institutions and organizations both within and outside of Muğla. However, studies conducted within the province have particularly aimed to recognize and promote Şâhidî as a distinguished figure of Muğla.

* Bu çalışma, 12 Aralık 2024’te Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Atatürk Kültür Merkezi B Salonu’nda düzenlenen “Muğla Değerlerinden Şahidi ve Mevlevilik Kültürü” başlıklı panelde sunulmuş metnin genişletilmiş hâlidir.

Şâhidî İbrahim Dede, whose name has been given to streets, architectural structures, schools and student dormitories in Muğla, is regarded by the people of Muğla as the most significant architect of the city's spiritual atmosphere. Therefore, his name is not only associated with academic studies and various public-benefit activities but has also become an integral part of Muğla's publishing landscape.

This study explores how Şâhidî İbrahim Dede has been reflected in Muğla's printed publications. It examines his presence in the city's press as a citizen of Muğla through books published about him by local publishing houses, as well as through periodicals issued in the city. Some publications mention him alongside other figures who have left their mark on Muğla, recognizing him as a distinguished figure or a Mevlevî living in the city. Şâhidî is also referenced in independent works specifically dedicated to him. The first book mentioning Şâhidî İbrahim Dede was published in 1939 and the first periodical in 1938. From these dates onward, this study traces Şâhidî's presence in Muğla's printed publications, examining how he has been represented in the city's publishing life—as a citizen, a distinguished figure of Muğla, a Mevlevî, a literary figure, a spiritual icon, a poet or a dervish. Thus, it aims to understand the ways in which Şâhidî has influenced and become embedded in the life and culture of Muğla.

Keywords: Şâhidî İbrahim Dede, Mevlevî lodge, Muğla, periodical, press

Giriş

Şâhidî İbrahim Dede (1470-1550) Muğla'da doğmuştur. Ancak onu bir Muğlalı yapan şey yalnızca burada doğması değildir. Eserlerinde verdiği bilgilere göre 18 yaşına geldiğinde kendisini eğitecek bir hoca bulamaması sebebiyle Muğla'dan ayrılan Şâhidî, bu kente geri döndüğünde müfessir ve muhaddisliği yanında iyi bir Mevlevî şârihi olarak yetişmiş, Muğla Mevlevihânesi şeyhliğini üstlenmiş ve ömrünün geri kalanını halkı irşatla geçirerek birkaç farklı alanda birçok eser kaleme almıştır (Çıpan, 2010, s. 274). Eserlerinde yer alan Muğla'ya dair bilgiler ile bu kente hem bir Mevlevî hem de bir manevî kılavuz olarak katkıları Şâhidî'yi bir Muğlalı yapar. Onun bir Muğlalı olarak anılmasının asıl ve belki en önemli nedeni ise yine Muğlalılar ve Muğla kent kültürüdür. Şâhidî ile ilgili akademik sayılabilecek çalışmaların ilki 1967 tarihli olmasına rağmen (Baytur, 1967), onun bir Muğla değeri olarak yine Muğla'da yayınlanan yayınlarda tanıtılması henüz 1938 yılı ile başlar. Ömrünün büyük bir kısmını geçirdiği Muğla'nın Menteşe ilçesinde Şâhidî adı hâlen yaşatılmaktadır. Bu ilçede cami, yurt, ortaokul, üniversite salonu gibi kamu kurumlarına, sokaklara ismi verilen Şâhidî için Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi bünyesinde bir uygulama ve araştırma merkezi de

kurulmuştur. Şâhidî'nin türbesi ve camii Muğla'nın en çok ziyaret edilen manevi mekânlarından biridir.

Şâhidî'nin Muğla için önemi ve bu ilde yetişen bir değer olarak hemşerileri tarafından nasıl anıldığını anlamak için bu kentte basılan kitaplar ve süreli yayınlara bakmak oldukça önemlidir. Doğrudan Şâhidî hakkında kaleme alınan ya da bir kısmında bu isme yer veren ve Muğla yayınevlerinde basılan kitaplar ile her gün Muğla halkıyla buluşan gazete ve dergiler, Muğla'da Şâhidî algısına dair temel bazı referanslar barındırır. Bu çalışmanın amacı da basılı yayınlar aracılığıyla şekillenen Şâhidî imajının izini sürmek ve onun hakkındaki yayınları derlemektir.

Çalışmanın amacına binaen ilk olarak, Muğla'da faaliyet gösteren yayınevleri tarafından basılan kitaplar taranmıştır. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi yayınları, belediye, valilik ve il kültür müdürlüğü yayınları ile Muğla'da faaliyet gösteren özel yayınevleri tarafından yayınlanan kitaplar bu kapsamda yer alır. Çalışmada ikinci olarak süreli yayınlar incelenmiştir. Muğla'da yayınlanan birçok süreli yayın, özellikle yerel gazete mevcuttur. Bu büyük yekûnu incelemek oldukça zor olacağından, en eski ve ulaşılabilir arşive sahip gazeteler olan *Devrim*, *Hamle*, *Yenigün* ve *Yeni Muğla Gazetesi* taranmıştır. Bunların arasında özellikle 1960 yılında yayın hayatına başlayan *Devrim* gazetesinin Şâhidî'ye dair en eski tarihli malzemeleri barındırması ve yazara ait birçok haber ve köşe yazısına yer vermesi, bu gazetenin çalışmada öne çıkmasına neden olmuştur. Diğer gazeteler ise özellikle 2000 sonrası yayınlarda yer alan Şâhidî'ye dair haberler ve köşe yazılarıyla çalışmaya alınmıştır.

Makalenin ele aldığı bir başka süreli yayın ise 1937 yılı Mart ayından 1938 yılı Temmuz ayına kadar faaliyet gösteren ve bu çalışmanın Şâhidî ile ilgili ulaştığı en eski bilgilere sahip ilk yayın olan *Muğla* isimli halkevi dergisidir. Makalenin ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı olarak bahsedildiği üzere bu dergide yayınlanan “Muğla Büyükleri: İbrahim Şahidi” isimli üç sayılık yazı dizisi, Şâhidî'nin Muğla için önemini anlatan ilk örnek olması hasebiyle oldukça önemlidir.

Muğla Yayınevleri Tarafından Yayınlanan Kitaplarda Şâhidî

Muğla'da faaliyet gösteren yayınevleri tarafından basılan kitaplar, Şâhidî İbrahim Dede hakkındaki içerikleri açısından iki grupta incelenebilir: Bunlardan ilki Şâhidî'ye Muğla vilayetinde yetişen müellif ve şairlerden, Muğla büyüklerinden, Muğla'nın değerlerinden biri olarak kısaca yer veren eserlerdir. Bu eserlerde Şâhidî, hayatı hakkında biyografik bilgiler ve eserlerinden örnekler verilerek çağdaşlarıyla beraber tanıtılmıştır. Diğer taraftan bazen söz konusu verilerin içerisinde onun kişiliği, Mevlevî meşrebi ve edebî eserleriyle ilgili öznel değerlendirmelere yer verildiği de görülmektedir.

Şâhidî'den Muğla'da yetişen müellif ve şairlerden biri olarak bahseden ve çalışma için yapılan araştırmada Şâhidî isminin geçtiği ilk eser olarak tespit edilen kitap, yazarı Zekai Eroğlu olan *Muğla Tarihi*'dir. Muğla Belediyesi Kültür Yayınları'ndan çıkan eserin baskı tarihi ise 1939'dur. Kitabın 12.

kısımında yer alan “Muğla Vilayetinde Yetişen Müellif ve Şairler” başlıklı bölümde, babası Hüdayi Salih Dede’nin ardından Şâhidî de anılır. Şairden “Mevlevî ricali arasında müstesna bir mevkîi haiz âlim, fazıl ve sahib-i kemal bir zat” olarak bahsedilir (Eroğlu, 1939, s. 283). Onun matbu ve gayri matbu birçok telif eseri olduğunu hatırlatan Eroğlu, Şâhidî’nin fazla tahsili olmadığı hâlde üstün bir zekâyâ sahip olduğunu ve böylelikle zamanının en kuvvetli eserlerini vücuda getirdiğini anlatılmıştır. İlgili kısımda, müellif hakkında kısa biyografik bilgi ve eserlerinden örnekler paylaşılmıştır.

1938-1948 yılları arasında görev yapan Muğla Müftüsü Ali Rıza Haksess’in 1940-1941 yılları arasında hazırladığı ancak 1999 yılında Muğla Valiliği tarafından basılan *Muğla Menteşe Büyükleri* adlı eserde Şâhidî Efendi âlim, şeyh, şair ve müellif olarak değerlendirilir. Kitapta müellif hakkında biyografik bilgi verilerek eserlerinin isimlerinden ve içeriklerinden kısaca bahsedilir ve birkaç şiir örneği paylaşılır. Mevlevî tarikatı şeyhlerinden biri olarak anlatılan Şâhidî Efendi “tasavvuf ve şairlikte üstat, erdem sahibi bir kişidir” sözleriyle tanıtılmıştır (Haksess, 1999, s. 56).

İl kültür turizm yıllıklarında da Muğlalı bilgin, şair, sanatkâr, asker ve politikacılardan bahseden bölümde yer alan “Şâhidî İbrahim Dede” maddesinde Şâhidî’nin şiirlerinden birkaç örnek paylaşılmıştır. Söz konusu yıllıklardan bazıları Cumhuriyet’in 15., 50. ve 75. yıllarına özel olarak hazırlanmış olup yıllıkın kültür bölümünde Şâhidî, babası Hüdayi Salih ve oğlu Şuhutî Dede ile birlikte Muğla’nın kültür tarihinin kurucuları arasında yer almıştır.

1998 yılında Muğla Valiliği İl Kültür Müdürlüğü’nün yayınları arasında yer alan ve cumhuriyetin 75. yılına özel olarak hazırlanan *Cumhuriyetin 75. Yılında Muğlalı Şairler ve Yazarlar Antolojisi* içinde “Dede, İbrahim Şâhidî” başlıklı maddede Şâhidî’nin hayatı ve eserlerinden yine kısaca bahsedilmiştir.

Muğla’ya mâl olmuş ve halkın özellikle sözlü hafızasında yer etmiş efsanevi kişi ve olaylardan bahseden *Muğla Efsaneleri* başlıklı kitabında Mehmet Naci Önal, Şâhidî’ye dair bazı menkıbeleri aktarılmıştır. Önal, Muğla merkezde adını taşıyan cami ve yanındaki türbeye dikkat çekerek Şâhidî’nin ulu bir kişi olduğunu ve bu yüzden hakkında birçok menkıbe anlatıldığını söyler (2003, s. 313). Kitapta yer alan efsanevi anlatılarda bir evliya/ermiş olarak geçen Şâhidî, zaman ve mekân ötesi (tayy-ı zaman ve tayy-ı mekân) birçok keramet göstererek olağanüstü olayların içinde yer almıştır.

Cumhuriyetin 100. Yılında Düünden Bugüne Muğla isimli kitap 2 ciltlik bir yayın olup Muğla Büyükşehir Belediyesi Yayınları arasında yer almaktadır. Cumhuriyet’in muhtelif yılları için özel olarak basılan il kültür yıllıkları ve antolojiden farklı olarak bu eser, alanlarında uzman akademisyenlerin Muğla’nın arkeoloji, şehir tarihi, mimari ile sanat ve edebiyat alanlarındaki yerini ortaya koyan akademik yazılarından teşekkül eder. Kitapta bulunan, Bülent Akot ve Fahri Kaplan’a ait olan çalışmalarda

Şâhidî de mutasavvıf kimliği ve eserleriyle yer almıştır. Diğer taraftan Şâhidî Cami'ne dair mimari ve sanatsal özellikler de kitaptaki diğer yazılarda anılmıştır.

Tüm bunlardan başka yine akademik camia tarafından düzenlenen ve Muğla değerlerine dair toplumsal ve akademik katkı sunmayı amaçlayan sempozyum ve paneller de vardır. Bunlardan biri “Muğla Değerleri Sempozyumu”dur. Sunulan bildirilerin tam metinleri basılı bir kitap olarak Muğla Üniversitesi Yayınları'ndan *Muğla Değerleri Sempozyumu Bildiri Kitabı* ismiyle çıkar. Bu kitap ise Şâhidî ve eserleri hakkında akademik çalışmalar içerir. Eserde, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi öğretim üyelerinden Pervin Çapan, Nagehan Uçan Eke, Nilüfer Tanç ve Nilgün Açık Önkaş'ın Şâhidî'ye ait bildiri metinlerine yer verilmiştir. 2013'teki sempozyumun ardından 2014'te ilki ve 2015'te ikincisi düzenlenen *Mevlevilik ve Şâhidî* sempozyumlarının bildiri kitapları yayımlanmamış ancak sempozyumda yer alan bildiriler ulusal ve uluslararası akademik yayınlarda müstakil olarak yer almışlardır.

Muğla basılı yayınları arasında Şâhidî'den bahseden kitapların iki kategoride incelenebileceğine yukarıda değinilmişti. İlk kısımda yer alan eserler, Şâhidî'yi Muğlalı diğer şair, yazar ve bilginler arasında sayan veya onu diğer Muğla büyüklerinden, değerlerinden biri olarak tanıtan, müellifin hayatı ve eserlerinden kısaca bahseden kitaplardır. İkinci kategoride yer alan kitaplar ise doğrudan Şâhidî üzerine kaleme alınmış, onun hayatı, eserleri ve şahsiyetine daha derinlemesine odaklanan eserlerdir. Bunlar doğrudan Şâhidî ile ilgili tarihî veriler içerebileceği ya da eserleri hakkında akademik bir dille yazılabildiği gibi, onu bir Muğla değeri olarak tanımaya ve tanıtmaya yardımcı olmak maksadıyla kaleme alınmıştır.

Doğrudan Şâhidî hakkında yazılan kitap çalışmalarından ilki Mustafa Çıpan'a aittir. Çıpan'ın 1985 tarihli yüksek lisans tezinden de faydalanarak kaleme aldığı *Muğlalı İbrahim Şâhidî Dede: Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri* başlıklı kitabı 1986 yılında III. Muğla Kültür Sanat Şenlikleri kapsamında Konya'da basılmıştır.¹ 3000 adet basılan kitap, Muğla'da faaliyet gösteren bir yayınevinden çıkmamasına rağmen yayın giderleri Muğla Belediyesi tarafından karşılanmış, eser yine Muğla'da Muğla halkına dağıtılmıştır. Mustafa Çıpan'ın Şâhidî ve eserleri hakkında bilgi sunmak üzere katıldığı kültür sanat şenliklerinde Şâhidî bir Muğla büyüğü olarak anılmış; onun ailesi, tahsili, tasavvufa intisabı, vefatı ve mezarı ile eserleri hakkında ayrıntılı bilgi veren ilk müstakil kitap da bu vesileyle ortaya çıkmıştır. Geniş bir eser olmamasına rağmen Çıpan'ın kitabı, hem doğrudan Şâhidî ile ilgili ilk eser olması ve akademik tarafı hem de Muğla'nın teşvikiyle yayına hazırlanması, yine Muğlalılara dağıtılması açılarından dikkati haizdir.

¹ Aynı çalışma Muğla Valiliğinin kültür hizmeti olarak 2012 yılında *Muğlalı Şâhidî* adıyla Muğla'da bulunan Esin Matbaası'ndan yeniden basılmıştır.

Nâmik Açıkgöz'ün *Şâhidî ve Muğla'da Mevlevilik* (2008) isimli eseri, Şâhidî'nin hayatı, eserleri, Muğla Mevleviliğine katkıları ile keramet ve menkıbeleri hakkında ayrıntılı bir çalışmadır. Açıkgöz'ün bu çalışması Muğlalı Şâhidî'nin Edirneli Şâhidî'den başka bir kişi olduğunu vurgulaması, kendinden önceki çalışmalara yeni bilgiler eklemesi, cami haziresinde bulunan mezar taşlarının metinlerini ortaya çıkarması gibi yönleriyle önemlidir.

Tuhfe-i Şâhidî Ahmet Hilmi İmamoğlu'nun 1993 yılında tamamladığı doktora tezinin kitaplaşmış hâlidir. Şâhidî'nin manzum sözlük türünde kaleme aldığı eserinin beş farklı nüshasını karşılaştırarak inceleyen çalışma, 2005 yılında Muğla Üniversitesi Rektörü Şener Oktik'in Şâhidî'nin memleketi olan Muğla'da da kitabın ayrıca yayımlanmasını rica etmesiyle üniversite yayınlarından basılmıştır. Nilgün Açık Önkaş, doğrudan Şâhidî hakkında kaleme alınan iki kitabın yazarıdır. Bunlardan birincisi, *Muğlalı İbrahim Şâhidî* (2012) isimli kitaptır. Uzun yıllar Muğla'ya hizmet etmiş, Mevlevi şeyh şairlerin meşhurlarından olan İbrahim Şâhidî'yi, Şâhidî severlere, öğrencilere ve halka tanıtmayı amaçlayan kitapta, dönemin valisinin önsözü de yer almaktadır. İlköğretim öğrencileri için hazırlanan eserde Şâhidî'nin hayatı ve eserleri hakkında derli toplu bilgi verilmiştir. Eseri özel kılan ise bu kitabın ilköğretim öğrencilerine bu Muğla büyüğünü tanıtmayı amaçlamak üzere kaleme alınmasıdır. Önkaş'ın Şâhidî hakkındaki ikinci çalışması ise *Mevlânâ Okyanusundan Muğlalı Şâhidî Denizine: Şâhidî Şiirleri ve Açıklamaları* (2013) isimli eserdir. Muğla Belediyesi yayınları arasında yer alan kitap, dönemin Muğla Belediye Başkanı Osman Gürün'ün Muğla'nın karakterine olumlu etki sağlayan en önemli unsurlardan biri olarak tanıttığı Şâhidî ve Mevleviliğin, Muğlalıların hoşgörülü, sevecen ve güler yüzlü karakterlerinin şekillenmesine vesile olduğunu belirttiği ön söz yazısıyla başlamaktadır. Önkaş'ın ilgili eseri, adından da anlaşılacağı üzere Şâhidî'nin şairliği ve şiir dünyasına dairdir.

Şâhidî'yi Muğla'nın yetiştirdiği bir değer olarak anlatan ve tüm Muğlalıların küçük yaştan itibaren onu tanıması gerektiği düşüncesinden yola çıkan *Muğla'nın Önemli Bir Değeri Şâhidî (Öğretmenler İçin Etkinlik Örnekleri)* (2015) isimli kitap, Muğla İl Kültür Turizm Yayınları arasında yer almaktadır. Kudret Aykırı ve Yıldray Aydın tarafından hazırlanan kitabın ön sözü dönemin Muğla Valisi Amir Çiçek tarafından yazılmıştır. Çiçek, Şâhidî'den “Muğla ilini ruhen zenginleştirerek bir kültür coğrafyası olmasına katkı sağlayan bir Muğlalı” olarak bahsetmiş, pek çok Mevlevi öğrenci yetiştiren Şâhidî'nin genç kuşaklara tanıtılmasının önemli olduğuna değinmiştir. Yazarların yazdığı önsözde ise Muğlalıların Şâhidî'yi geç tanıdıklarından bahsedilmiştir. “Neden Muğlalı İbrahim Şâhidî'yi Öğrencilerle Tanıştırmalıyız” başlıklı kısımda, Şâhidî'nin şahsiyeti ve eserlerine dair nitelikli vurgular yapılmış, onun Mevleviliği hasebiyle yalnız Muğla için değil, tüm Türkiye için önemli bir şahsiyet olmasına, şeyhlik yaptığı zaviyeyi okul gibi de kullanarak birçok öğrenci yetiştirmesi nedeniyle

kazandığı öğretmen vasfına ve böylelikle Muğla'nın manevi kültürünü yükseltmesine değinilmiştir. Öte yandan, *Tuhfe-i Şâhidî* adlı eserin Farsça-Türkçe manzum sözlük türünün en iyi örneği olması ve *Gülşen-i Esrâr*'ın ise hatıra-biyografi tarzının ilk bağımsız örneğini teşkil etmesi nedenleriyle Şâhidî'nin bir "öncü" vasfına sahip olduğu da anlatılmıştır. Bunlara ek olarak, onun yalnız 40 yıldır turizmle tanınan Muğla'yı henüz 16. yüzyıldan itibaren bir kültür şehri yaptığı için Muğla'ya hizmet eden gerçek bir Muğlalı olmasından bahsedilmiştir.

Doğrudan Şâhidî'den bahseden veya onun eserleri hakkında yazılıp Muğla yayınevleri aracılığıyla basılan kitapların tümünde bu Mevlevî şeyhi, Muğla'ya manevi havasını kazandıran bir değer, bir Muğla büyüğü olarak ele alınmıştır. Muğla'nın kültüründen, tarihinden, edebiyatından bahseden hemen her kitap Şâhidî İbrahim Dede'ye de değinmiş, onu bir Muğlalı olarak tanıtmıştır. Hakkında yapılan akademik çalışmalar ya da doğrudan onun hayatı, eserleri ve şahsiyeti hususlarında toplumu bilgilendirme amacıyla yazılan kitaplar, Şâhidî'nin bilhassa Muğlalılar tarafından etraflıca tanınmasını sağlamıştır. Bu minvalde özellikle öğrencilere yönelik yazılan kitaplara değinmek gerekir. Muğla'da eğitim gören bir öğrencinin henüz ilkokuldayken bu Muğla değeriyle tanışması ve onu anlaması amaçlarıyla kaleme alınmış olan bu kitaplar, Şâhidî'nin Muğlalılar için ne kadar önemli olduğunu kanıtlar niteliktedir. Bu türden kitapların ön sözlerine ve baskı masraflarına ilgili dönemde Muğla ilinde görev yapan üst düzey devlet adamları ve kurumlar tarafından katkı verilmesi de Muğla ilinde Şâhidî İbrahim Dede'nin resmî olarak da kent belleğinde yer alan bir figür olduğunu gösterir.

Muğla'da Basılan Süreli Yayınlarda Şâhidî

Muğla ilinde basılan süreli yayınları, Şâhidî'ye dair içerikleri göz önüne alınarak tıpkı kitaplar başlığında olduğu gibi kategorileştirmek mümkündür. Süreli yayınlarda Şâhidî; onu bir Muğla büyüğü olarak anlatan ve tanıtan, biyografik ve manevi temalar içeren köşe yazılarında yer alabildiği gibi, hakkında yapılan çalışmalara dair haberlerde de anılmıştır. Süreli yayınlarda Şâhidî'nin görünürlüğüne dair diğer haberler onun türbe ve camisine yapılan ziyaretler ile restorasyon çalışmaları hakkındadır. Bu türden yazılar şairin Mevlevîlik faaliyetlerini sürdürdüğü yerin mimari özellikleriyle ilgili olmakla beraber genellikle Şâhidî'nin şehre yayılan maneviyatıyla ilişkilidir.

Muğla'da basılıp Şâhidî ile ilgili en eski tarihli yazıyı içeren ilk süreli yayın, *Muğla* isimli halkevi dergisinde yer alır. Yayın hayatına 1 Mart 1937'de başlayan dergi, 1938 yılının Temmuz ayına kadar 17 sayı yayımlanmıştır. Muğla Halk Basımevi'nde basılan derginin imtiyaz sahibi ve yazı işleri direktörü Cavit Aker aynı zamanda derginin 15., 16. ve 17. sayılarında yer alan Şâhidî'yle ilgili yazı dizisinin de kalem sahibidir. Bu yazı dizisi, derginin 14. sayısında "Gelecek Sayıda: Muğla Büyükleri: İbrahim Şahidi"² ibaresiyle duyurulmuştur.

² Bu ve bundan sonraki haber başlıklarında yer alan büyük harfler, ilgili süreli yayında aynı şekilde kullanılmıştır.

Mayıs 1938 tarihli 15. sayıda Cavit Aker, Muğla’da pek çok önemli şahsiyetin yetiştiğini ancak şimdiye kadar bu isimlere dair ayrıntılı çalışmalar yapılmadığını belirttikten sonra “Muğla’nın ve Türkiye’nin en büyük adamı” olarak andığı İbrahim Şâhidî’nin esaslı bir hâl tercümesinin yapılmadığına işaret etmiştir. Aker, eski tarihli kimi biyografik ve tarihî kaynaklardaki bilgileri de yetersiz bulduğunu söyleyerek bu yazı dizisini hazırlama amacını şöyle anlatmıştır:

“Biz burada İbrahim Şâhidî’nin ne panteist felsefesinden ne de edebî değerinden bahsedeceğiz. Maksadımız elimizde mevcut eserleri esas tutarak, velev ki, ufak mikyasta olsun kısa bir hâl tercümesini yapmaktır. Bir de bu nam altında Muğla büyüklerini muhitimize tanıtarak onlara karşı olan şükran borcumuzun ufak bir kısmını yapmaktır.” (*Muğla*, Mayıs 1938, s. 5).

Anlaşılabileceği üzere, kentin manevi dokusuna ve kültür tarihine sirayet etmiş etkili isimleri ortaya çıkarmayı hedefleyen halkevi dergisi, söz konusu şahıslardan ilki olarak bu büyük Mevlevî’yi seçmiştir. Yazı dizisinde, Şâhidî’nin ailesine, tahsil hayatına, hocalarına dair bilgiler verilerek eserlerinden kısaca bahsedilmiştir. Şehrin büyük ve kurucu değeri olarak nitelendirilen Şâhidî’ye duyulan şükran borcu vurgusu, il içinde basılan ve günümüze kadar uzanan diğer süreli yayınlarda da devam etmiştir. Şâhidî hakkında yayımlanan bu ilk yazı dizisindeki tutumun sonraki yayınlarda da süreklilik göstermesi; şehrin belleğinde, kültüründe, hemşehrilerinin kolektif bilincinde ve bu bilincin dışında Şâhidî’nin yerinin ne kadar kadim ve derin olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Aker, derginin 16. sayısındaki yazısında şairin şiirlerinden alıntılar yaparak muhtelif tespitlerde de bulunmuştur. Onun Osmanlı coğrafyasına yayılan şöhretinden, zaviyesinden, ölüm tarihinden ve mezarının mevkîinden bahseden yazar, İbrahim Şâhidî’yi onuncu hicret asrının en büyük mutasavvıf şairlerinden biri olarak tanıtmıştır (*Muğla*, Haziran 1938, s. 5). Böyle nam sahibi Mevlevî bir şairin ömrünün sonlarına kadar postnişinlik yaptığı zaviyesinin 1938’de harap bir hâlde bulunduğunu belirten Aker, yazarın mezarının Afyon veya Muğla’da olabileceğine dair ihtilaflı yorumlardan da bahsederek ilgili yazı dizisinin ikinci kısmını tamamlamış ancak mezar bahsi Temmuz 1938 tarihli 17. sayıda da devam etmiştir. Sonuçta, şairin mezarının Afyon’da yer aldığına dair görüş belirten Aker, yazı dizisinin son parçasının devamında şairin oğullarına ve eserlerine bu kez ayrıntılı biçimde yer vererek, bazı örnek metinler sunmuştur. Şâhidî ile ilgili yazı dizisinin son kısmının da yer aldığı 17. Sayının, derginin son sayısı olduğuna dair herhangi bir ibareye rastlanmasa da *Muğla*, günümüz kataloglarında 17 sayı olarak yer almıştır.

Süreli yayınlarda Şâhidî isminin ve onunla ilgili Muğla’da yapılan akademik ya da kültürel faaliyetlerin yer aldığı haberlerin büyük bir kısmı Muğla ilinde düzenlenen kültür sanat şenliklerine dairdir. Muğla merkezde günümüzde de devam eden kültür sanat festivalinin ilki 25-27 Mayıs 1984 tarihleri arasında gerçekleşmiştir (*Devrim*, 25 Mayıs 1984, s. 1). Muğla Valiliği, Belediye Başkanlığı ile Muğla ve Karabağları Güzelleştirme, Turizmi Geliştirme Derneği’nin eşgüdümü ve öncülüğünde

gerçekleştirilen I. Muğla Kültür-Sanat-Turizm Festivali'nde³ Şâhidî'nin yaşamı, öğrenimi, eserleri açılarından çok yönlü incelendiği bir panel düzenlenmiştir. *Devrim* gazetesindeki ilgili haberde “Muğlalı büyük Mevlevî düşünür Hazret-i Şâhidî” olarak anılan bu değeri anmak, tanıtmak için Selçuk Üniversitesi akademisyenlerinden Halil Ersoylu, Önder Göçgün ve Mustafa Çıpan'ın Muğla'ya gelip tebliğ sunacağı yazılıdır. Festivalin ardından 28 Mayıs 1984 tarihli gazetede, Mustafa Çıpan'ın “Hz. Şâhidî'yi çeşitli yönlerinden ve ayrıntılarıyla ince[diği,] Şâhidî'nin Mevlevîlik tarihindeki üstün yerini belirttiği, Şâhidî'nin eserlerinin günümüz kuşaklarına kazandırılmasını istediği” ifade edilmiştir. Festivalin ve panelin yankıları ilerleyen günlerde de devam etmiş, *Devrim*'de yer alan “Festival Tam Bir Festivaldi” başlıklı yazısında İbrahim Ergin, Şâhidî paneli için şunları söylemiştir:

“İbrahim Şâhidî'yi anma günü için denecek söz yok. Sayın Ünal Türkeş'in küçük damarcıkları bir ırmağa doğru sürükleyerek Muğla'ya akıttığı yüzlerce yıl öncesinin büyük göçü, gene Türkeş'in şahane anlatımı ile Muğla'ya yerleşiyordu. Çadırlar kurulmuştu. Sıra temellere gelecek ve bir gün İbrahim Şâhidî doğacaktı. Onun kişiliği, sanatı, yaşamı küçücük bir devin ağzından pırl pırl inciler hâlinde dökülmeye başladı. Bu küçücük dev, Selçuk Üniversitesi öğretim görevlilerinden sayın Uzman Mustafa Çıpan'dan başkası değildi. Gelecek yıllarda Hz. Şâhidî'yi, onun Türkçesinden yeniden yeşermiş olarak kitaplığımızda göreceğiz inancındayım.” (*Devrim*, 31 Mayıs 1984, s. 1).

Devrim gazetesinin sahibi ve Muğla'yla ilgili birçok kitabın yazarı Ünal Türkeş'in panelin düzenlenmesinde katkısı olduğu ve kendisinin de Şâhidî hakkında konuşma yaptığının anlaşıldığı bu alıntıda dikkat çeken unsurlardan ilki Şâhidî'nin Muğla ilinin temeli olarak ifade edilmesidir. Onun öncü bir Mevlevî şeyhi olarak Muğla'yı Anadolu'nun diğer bölgelerindeki Mevlevîler için bir çekim merkezi hâline getirmesi, “büyük göç” ifadesiyle anlatılmıştır. Alıntıda dikkat çeken ikinci unsur ise, Mustafa Çıpan'ın 1986'da Muğla Belediyesi'nin maddi teşvikiyle bastıracağı ve bu çalışmanın ilk kısmında da değinilen *Muğlalı İbrahim Şâhidî Dede: Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri* isimli kitaba dair bir ipucu barındırmasıdır.

İbrahim Ergin'in yazısının ardından, gazetenin bir sonraki sayısında Ünal Türkeş'in “Hz. Şâhidî'yi Andık” başlıklı köşe yazısı yer almıştır. Şâhidî'nin anılacağı toplantının çalışmalarına 1983 yılının Ocak ayında başladıklarını belirten Türkeş, Mustafa Çıpan'la tanışma hikâyelerine de değinmiştir. Çıpan'ın çalışmasının ve tebliğinin Muğla'nın kültür dünyasına yeni ışıklar getirdiğini vurgulayan yazar, o dönemde henüz 26 yaşında olan bilim insanının ilk bilimsel araştırmasını Muğla'ya ve Şâhidî'ye ayırmış olmasından dolayı kendisine teşekkürlerini iletmiştir. Türkeş'in bu ifadeleri, Şâhidî ve onun Muğla manevi ve kültür hayatındaki yeri hakkında çalışmalar yapanların, kent hafızasına da

³ İlgili festival sonraki yıllarda I. Muğla Festivali olarak da anılır. Bk. (*Devrim*, 27 Eylül 1985).

nakşedileceğini düşündüğünü göstermektedir. Zira Şâhidî hakkındaki panele ilgi göstermeyenler, 'Türkeş'in eleştirilerinin hedefi olmuştur:

“Manevi damgasını 500 yıldan bu yana Muğla’ya vuragelen Hz. Şâhidî, herkesten önce onun manevi kişiliği, bu yokları ayıpladı. Eski Muğla’nın doruğunda, Asar’ın üst çizgisine kurulu Mevlevihanesinde yüzyıllardır Muğla’yı kucaklayarak onun cumasında, bayramında, hazerinde ve seferinde inancının uçsuz bucaksız tarlalarına yalnız ümidin, yalnız aşkın, yalnız sevginin ve hayatın tohumlarını eken bu ermiş insan, bu en büyük Mevlevi atam, gönüller sultanı şair, uğruna nice adaklar adadığımız bu bilgin, bu önder İslam kolonizatörü, Konya’dan kalkıp gelen 26 yaşındaki hayranının tebliğinde doruklara çıkıp dalgalanıyordu da, bir saatlik dünya çıkarını ve bir adamlık iş yerini kendisi için feda edip gelemeyen hemşerisinde âdeta, ölümün soğuk gaybubetine hapsediliyordu...” (*Devrim*, 1 Haziran 1984, s. 1).

Bu ifadeleriyle Türkiye, gerçek bir Muğlalının işini gücünü bırakarak kendini bu Muğla büyüğünü tanımaya ve tanıtmaya adanması gerektiğini düşündüğünü göstermektedir. Bununla birlikte, Türkiye’nin ifadelerinde Şâhidî’yi Muğla’yı kucaklayan; şehre umut, aşk, sevgi, hayat veren bir ermiş olarak andığı görülmektedir. “Mevlevi atam”, “gönüller sultanı şair”, “uğruna nice adaklar adadığımız bilgin” göndermelerinde şaire dair kalbî bağlılık hissedilirken, Türkiye kullandığı “İslam kolonizatörü” sıfatıyla Şâhidî’nin dinî ve tarihî bir figür olarak konumunu kuvvetlendirilmiştir. Aynı yazının devamında dünün kültür ve felsefesini bugüne aktarmanın gerekliliğini vurgularken sözlerini Şâhidî’nin önemini anlatıp panele ilgi göstermeyenlere sitemlerini yeniden ileterek bitirmiştir:

“16. yüzyıl Muğla’sında 9 kitap yazmış, kendi çağını izleyen yazar ve düşünürlerin tümüne konu olmuş, Divan Edebiyatı antolojilerine girmiş bilgin hemşerimiz Hz. Şâhidî, Mevlâna düşüncesinin hoş gören bağışlayan yüceliğine sahiptir. Bilinemeyen, düşünülemeyen eksiklikleri mutlaka hoş görmüştür. Fakat kasıtlı yapılan hareketleri bağışlamak bugün kimsenin elinde değildir. Hz. Şâhidî’yi küçümsemek, kimsenin hoş görmeyeceği bir tutumdur (...) Günün anlam ve öneminden yoksun kişilere ne yetki ne mikrofon ne söz verilmelidir. Muğla, Muğla’yı sevenlerin, ona gönül verenlerindir. O’nun değerlerini istismar etmeyenlerindir. Tarihine sövmeyenlerin aşağılamayanlarıdır. Olanaklarını Muğla’ya yergide kullanmayanlarıdır. Böyleleri, ne kadar Muğlalıyız deseler, sipciri, kupcuru, düpcürüdürler.” (*Devrim*, 1 Haziran 1984, s. 6).

Görüldüğü üzere, Türkiye’nin değerlendirmelerine göre Muğlalı olmanın temel koşulu Muğla’yı sevmek ve ona gönül vermektir. Muğla’ya gönül vermek ise önce onun değerlerine sahip çıkmakla olur. Türkiye’ e göre söz konusu değerlerin başında Şâhidî ve düşüncesi gelmektedir. Gerçek bir Muğlalı bu büyük değeri sevmek, anısını korumak ve yaşatmakla mükelleftir.

Muğla’da gerçekleşen ilk kültür-sanat festivalinde Şâhidî’ye geniş ve mühim bir yer ayrıldığı görülürken bu ilgi, aynı yılın son aylarında bir yazı dizisiyle devam etmiştir. Mustafa Çıpan’ın hazırladığı 29 Kasım-25 Aralık 1984 tarihleri arasında *Devrim*’de “Büyük Mevlevi Düşünür Muğlalı Hz. Şâhidî İbrahim Efendi’yi Anış” başlıklı 22 yazıdan oluşan bir seri yayımlanmıştır. Bu yazı dizisinde biyografik bilgilerle birlikte yazarın eserlerinden ayrıntılı bir şekilde bahsedilmiştir.

Dizinin giriş kısmında Ünal Türkeş'in ön söz niteliği taşıyan kısa bir sunuşu yer almış, bu takdimde Türkeş; Şâhidî, Konya ve Muğla arasındaki ilişkiden şu sözlerle bahsetmiştir:

“Konya ile Muğla arasında Orta Çağ'dan beri sürüp gelen bu yakın ilişki, bu yoğun gel git mutlaka bilgin bir filiz verecekti. Yetişkin bir ‘ermiş’ yaratacaktı. İşte Şâhidî İbrahim Dede yetişen bu filizdir. Beklenen bu Ermiş'tir. O, şiiriyle, bilgisiyle ve inancıyla Mevlana'dan sonraki Mevleviliğin en büyük adlarındandır.” (*Devrim*, 29 Kasım 1984).

Şâhidî'yi yalnız Muğla'da değil tüm Anadolu'da Mevleviliği şekillendiren ve geliştiren bir isim olarak tanıtan bu ifadeler, onun hakkında yapılan çalışmaların önemine de dikkat çeker niteliktedir. Yazar, bu çalışmaların Muğla ve Muğlalıya kattığı değeri, “Biz ne mutlu Şâhidî hemşerileriyiz ki, bugün insan, doğa ve Allah sevgisiyle dopdolu bir ummanın katreleri hâlinde yakın çağlardan uzak çağlara taşıyor, yayılabiliyoruz. Sevgiyi, inancı, insanı ve doğayı aynı duyarlı perspektif içinde, aynı güzellik ve duruluk seli hâlinde dünlerden bugünlere çağılabiliyoruz.” (*Devrim*, 30 Kasım 1984) sözleriyle açıklamıştır. Yukarıda da değinildiği gibi, Şâhidî'yi tanımak ve tanıtmak, onun düşüncesini gelecek nesillere aktarmak Türkeş tarafından Muğlalı olmanın temel koşulu olarak kabul edilmektedir.

26 Eylül-29 Eylül 1985 tarihleri arasında düzenlenen II. Muğla Kültür ve Sanat Şenliği'nin⁴ son gününde de Muğlalı Hz. Şâhidî'yi Anma Toplantısı yapılmıştır. Toplantıya dair duyurular yine *Devrim*'in sütunlarında paylaşılmıştır. “Mevlana'dan sonra yetişen büyük Mevlevî düşünür”, “Türk düşünce tarihinde Mevlâna halifesi olarak değerlendirilen büyük Muğlalı Hz. Şâhidî İbrahim Dede” ifadeleri kullanılarak anılan Şâhidî'ye dair toplantıda söz sahibi yine Mustafa Çıpan olmuştur.⁵ Toplantı, başta Muğlalılar olmak üzere kültür tarihimiz açısından büyük kazanç olarak nitelendirilmiştir (*Devrim*, 27 Eylül 1985, s. 1).

Yukarıda anılanlardan başka, süreli yayınlarda yer alan diğer haberlerin birçoğu Şâhidî Camii ve türbesinin onarım ve restorasyon çalışmaları hakkındadır. Muğla'nın yerel gazetelerinin hemen hepsinde yer alan bu türden haberlerin ortak yönü, Muğla'nın temel manevi değerlerinin başında gelen Şâhidî'nin anısına yapılan saygısızlık ve bu saygısızlığın kent ve kentli belleğinde yarattığı tahribata dikkat çekmeleridir.⁶ Yukarıda da değinildiği üzere, Şâhidî'ye değer vererek ve onu gerektiği biçimde tanımak ve tanıtmak her Muğlalının yükümlülüğü olduğu gibi, ondan geriye kalanlara saygı göstermek de bir vazife hükmündedir. Dolayısıyla camiye ve türbeye dair

⁴ II. Muğla Festivali olarak da adlandırılır. Bk. (*Devrim*, 27 Eylül 1985, s. 1).

⁵ Mustafa Çıpan'ın evliliğini de içeren birçok haber *Devrim* gazetesinde aralıklı olarak yer alır. Gazetenin ilgili haberlerinin ayrıntılarından anlaşıldığı üzere Çıpan'ın Türkeş'le ilişkisinin samimi bir dostluğa dayandığı görülmüştür. “Mutlu Bir Evlilik” başlığıyla paylaşılan haberde Çıpan'ın evliliği duyurulurken çalışmasından dolayı Muğla'ya ve Şâhidî'ye dair kazandığı bilgiler anılır. Genç kuşaklara tanıtmak sorumluluğuyla Muğla büyüğü Şâhidî'yi ele almasından duyulan şükran ve mutluluk haber metnine sirayet eder. Bk. (*Devrim*, 10 Ekim 1986, s. 1.).

⁶ Ayrıntılı bilgi için bk. (“Vakıflar Bölge Müdürlüğünün Yasadışı Tutumu Nedeniyle Şâhidî Camii Işıksız Kaldı”, *Yeni Muğla*, 13 Ağustos 1979, s. 1); (Oktay Ekinci, “Onarım Yoluyla Eski Eser Tahribatına Bir Örnek: Muğla Şâhidî Camii”, *Devrim*, 30 Aralık 1982, s. 1); (Nâmik Açıköz, “Hani Şâhidî Duvarı Orijinal Sıvalı İdi”, *Hamle*, 21 Mayıs 2024).

ihkalkârlıkların kent belleğinde olumsuz bir etki yaratması kaçınılmazdır. Şâhidî Camii ve türbesinin Muğla için ne kadar değerli olduğu, halkın ve devlet büyüklerinin buralara yaptıkları ziyaretler ve gösterdikleri teveccühten de anlaşılabilir. Süreli yayınlarda yer alan bazı haberlerde Şâhidî Camii’ndeki kandil programlarından bahsedilmiştir. Dahası bu camii ve türbeyi ziyaret eden vali, belediye başkanı gibi devlet görevlerinin ya da öğretmen ve öğrencilerin fotoğrafları yerel gazetelerin haber sütunlarında yer almıştır. Bu türden haberler, ilgili camii ve türbenin yalnız dinî amaçlarla değil, halkın bir araya gelerek kültürel ve manevi etkileşimde bulunma amacıyla da ziyaret edildiğini gösterir.⁷

Şâhidî’nin Mevlevî meşrebi ve Şâhidî Camii’nin aynı zamanda bir Mevlevihane olması, son yıllarda Muğla’da yayınlanan süreli yayınlarda sıklıkla işlenen konulardır. Muğla’nın Anadolu’nun manevi iklimini şekillendiren şehirlerden biri olması nedeniyle özellikle yabancı turistler tarafından ziyaret edilmesinde Şâhidî’nin etkisine odaklanan bu türden haberler, onun Muğla’yı nasıl manevi bir turizm rotası hâline getirdiğini işlemişlerdir. Hollandalıların ve Çinlilerin Şâhidî Camii ve türbesine yaptıkları ziyaretleri konu alan bu haberler, neredeyse tüm yerel yayınlarda yer almıştır⁸ Ayrıca *Hamle*’de yazan ve turistlerle bu ziyaretleri gerçekleştiren Nâmık Açıkgöz⁹ de Şâhidî’den Muğla’yı yerli ve yabancı turistlere tanıtan bir değer olarak bahsederken Şâhidî merkezli bir kültür turizminin önemini de vurgulamıştır (*Hamle*, 5 Kasım 2024).

Sonuç

Şâhidî İbrahim Dede, Mevlevî olması ve Mevleviliğin özellikle Batı Anadolu’daki kurucu şahsiyetlerinin başında gelmesi gibi özellikleriyle bir Anadolu kentinin manevi iklimine ve kimliğine sirayet etmiş; doğduğu kenti kuran ve tamamlayan temel taşlardan biri olmuştur. Onun bir Muğlalı olarak nasıl sahiplenildiğini ve anıldığını görmek için yine bu kentin basılı yayınına gözden geçirmek oldukça işlevseldir. Muğla ilinde basılan kitaplar ve süreli yayınlarda Şâhidî’nin yerini görmek, onun hangi sıfatlarla kent belleğinde yer ettiğini anlamak açısından önemlidir.

Şâhidî’den bahseden ya da doğrudan onun veya eserleri hakkında yazılan ve Muğla yayınevleri aracılığıyla basılan kitapların ve süreli yayınların tümünde bu Mevlevî şeyhi, Muğla’ya manevi havasını kazandıran bir değer, bir Muğla büyüğü olarak ele alınmıştır. Yukarıda detaylı incelenen bu yayınlarda Şâhidî hakkında kullanılan sıfatlar, genellikle onun bir Mevlevî olarak tarikat içindeki

⁷ (“Muğla Müftülüğü’nce Hazırlanan Regaip Kandili Programı”, *Devrim*, 23 Aralık 1992, s. 1); (“Vali Akbıyık Cuma Namazı’nı Şâhidî Camii’nde Kıldı”, *Muğla Yenigün*, 8 Eylül 2023); (“Öğretmenler Menteşe’nin Tarihî Dokusunu Gezdi”, *Muğla Yenigün*, 11 Kasım 2024).

⁸ (“Çinliler Muğla’da Türk Tasavvufunu ve Mevleviliği Öğrendiler”, *Hamle*, 14 Ekim 2023); Esmâ Turan’ın haberi için bk. (“Dinleri Araştıran Çinliler Muğla’da Mevleviliği Öğrendiler”, *Muğla Yenigün*, 15 Ekim 2023); (“Hollandalı Mevlevilerden Mevlevî Şeyhi Şâhidî’ye Ziyaret”, *Devrim*, 4 Ekim 2024).

⁹ Ayrıntılı bilgi için bk. (Nâmık Açıkgöz, “Mevleviliğe Meraklı Çinli Turistler, Şâhidî’yi Ziyaret Etti”, *Hamle*, 17 Ekim 2023); (Nâmık Açıkgöz, “Muğla’da Mevlevî Hollandalılar”, *Hamle*, 8 Ekim 2024).

önemine dikkat çeken değerlendirmeler içerir. Hz. Şâhidî Mevlana'nın halifesi ve ondan sonraki en büyük Mevlevî düşünürdür. Bir İslam kolonizatörü ve gönül sultanıdır. Bunlardan başka, onun bir Muğlalı olmasına dikkat çeken sıfatların hem şair hakkındaki kitaplarda hem de süreli yayınlarda geçtiğini söylemek gerekir. Büyük Mevlevî hemşeri olarak anılan İbrahim Şâhidî Hazretleri her şeyden önce bir Muğla büyüğü, Muğla şehrini kucaklayan ermiş atadır. Muğla denildiği zaman ilk akla gelen isimlerden birisi olarak değerlendirilen bu büyük Mevlevî için Muğla'nın gururu ifadesi de kullanılır.

Sonuç olarak, Muğla'nın kültüründen, tarihinden, edebiyatından bahseden hemen her kitap ve yine burada basılan ve dağıtılan süreli yerel yayınlarda Şâhidî İbrahim Dede'ye de bir şekilde değinmiş, onu bir Muğlalı olarak tanımış ve tanıtmışlardır. Muğla ili içinde düzenlenen akademik ve akademik olmayan etkinliklerde de sıklıkla anılan bu mühim zat, hakkındaki çalışmalar, ondan bahseden haberler ve köşe yazılarında, doğrudan onun hayatı, eserleri ve şahsiyeti hususlarında toplumu bilgilendirmeye amacıyla yazılan kitaplarda gerçek ve kadim bir Muğlalı olarak tanıtılmıştır. Muğla halkı tarafından bu şehrin kurucu figürü olarak sahiplenilen Şâhidî hakkında her yaşa hitap eden kitaplar yazılmış, haberler yapılmış, böylece onun kent belleğindeki yeri sağlamlaştırılmıştır. Şâhidî'nin Muğla basın hayatındaki yeri hususunda bundan sonra yapılacak daha detaylı akademik çalışmalar için bir ilk örnek olma amacıyla kaleme alınmış olan bu makalenin eksiklikleri, özellikle süreli yayınlarda hususundaki geniş külliyata dair kapsamlı bir tarama yapacak sonraki araştırmalarla giderilebilir. Diğer taraftan, bu kıymetli Mevlevî'nin özellikle Batı Anadolu'daki Mevlevîlik faaliyetleri söz konusu olduğundaki yeri, bu bölgede basılan kaynaklar açısından değerlendirilmeye muhtaçtır.

Kaynaklar

- Açıkgöz, N. (2008). *Şâhidî ve Muğla'da Mevlevilik*. Renk Matbaası.
- Açıkgöz, N. (2023, 8 Ekim). Muğla'da Mevlevi Hollandalılar. *Hamle*. <https://www.hamlegazetesi.com.tr/makale/21860449/namik-acikgoz/muglada-mevlevi-hollandalilar>.
- Açıkgöz, N. (2023, 17 Ekim). Mevleviliğe meraklı Çinli turistler, Şâhidî'yi ziyaret etti. *Hamle*. <https://www.hamlegazetesi.com.tr/makale/17541750/namik-acikgoz/mevlevilige-merakli-cinli-turistler-sahidiyi-ziyaret-etti>.
- Açıkgöz, N. (2024, 21 Mayıs). Hani Şâhidî duvarı orijinal sıvalı idi. *Hamle*. <https://www.hamlegazetesi.com.tr/makale/20246276/namik-acikgoz/hani-sahidi-duvari-orijinal-sivali-idi>.
- Açıkgöz, N. (2024, 5 Kasım). Muğla turizminde yeni vizyon. *Hamle*. <https://www.hamlegazetesi.com.tr/makale/22269121/namik-acikgoz/mugla-turizminde-yeni-vizyon>.
- Açık Önkaş, N. (2012). *Muğlalı İbrahim Şâhidî*. Esin Basımevi.
- Açık Önkaş, N. (2013). *Mevlânâ okyanusundan Muğlalı Şâhidî denizine: Şâhidî şiirleri ve açıklamaları*. Muğla Belediyesi Yayınları.
- Aker, C. (1938, Mayıs). İbrahim Şahidi. *Muğla*. 15, 5-6.
- Aker, C. (1938, Haziran). İbrahim Şahidi. *Muğla*. 16, 5-6.
- Aker, C. (1938, Temmuz). İbrahim Şahidi. *Muğla*. 17, 5-6.
- Aykırı, K. & Aydın, Y. (2015). *Muğla'nın önemli bir değeri Şâhidî (öğretmenler için etkinlik örnekleri)*. Esin Basımevi.
- Baytur, M. B. (1967). *Gülşen-i Tevhid*. İnkılâp ve Aka Kitapevleri.
- Cumhuriyetin 75. yılında Muğlalı şairler ve yazarlar antolojisi*. (1998). Muğla Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları.
- Cumhuriyetin 100. yılında düünden bugüne Muğla*. (2024). Muğla Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Çıpan, M. (1984, 29 Kasım-25 Aralık). Büyük Mevlevi Düşünür Muğlalı Hz. Şahidi İbrahim Efendi'yi anış. *Devrim*.
- Çıpan, M. (1986). *Muğlalı İbrahim Şâhidî Dede: hayatı, şahsiyeti, eserleri*. Konya Nur Basımevi.
- Çıpan, M. (2010). Şâhidî, İbrâhim. İçinde *İslâm ansiklopedisi* (Cilt 38, ss. 273-274). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Devrim*. (1984, 25 Mayıs). 1. Muğla Kültür-Sanat-Turizm Festivali bugün başlıyor.
- Devrim*. (1984, 28 Mayıs). Festival, Hz. Şahidi, klasik müzik gösterisi ve yayla şenlikleriyle sona erdi.
- Devrim*. (1985, 27 Eylül). Şahidi Dede'yi ele alan tebliğ festivalin son gününde sunulacak.
- Devrim*. (1986, 10 Ekim). Mutlu bir evlilik.
- Devrim*. (1992, 23 Aralık). Muğla Müftülüğünce hazırlanan Regaip Kandili Programı.
- Devrim*. (2024, 4 Ekim). Hollandalı Mevlevilerden Mevlevi Şeyhi Şâhidî'ye ziyaret.

- Ekinci, O. (1982, 30 Aralık). Onarım yoluyla eski eser tahribatına bir örnek: Muğla Şahidi Camii. *Devrim*.
- Ergin, İ. (1984, 31 Mayıs). Festival tam bir festivaldi. *Devrim*.
- Eroğlu, Z. (1939). *Muğla tarihi*. Muğla Belediyesi Kültür Yayınları.
- Hakses, A. R. (1999). *Muğla Menteşe büyükleri*. Muğla Valiliği Yayınları.
- Hamle. (2023, 14 Ekim). Çinliler Muğla'da Türk tasavvufunu ve Mevleviliği öğrendiler.
- İmamoğlu, A. H. (2005). *Tuhfe-i Şâhidî*. Muğla Üniversitesi Yayınları.
- Muğla*. (1938, Mayıs). Gelecek sayıda: Muğla büyükleri: İbrahim Şahidi.
- Muğla Değerleri Sempozyumu Bildiri Kitabı*. (2013). Muğla Üniversitesi Yayınları.
- Muğla Yenigün*. (2023, 8 Eylül). Vali Akbıyık Cuma Namazı'nı Şahidi Camii'nde kıldı.
- Muğla Yenigün*. (2024, 11 Kasım). Öğretmenler Menteşe'nin tarihi dokusunu gezdi. <https://www.muglayenigun.com/ogretmenler-mentesenin-tarihi-dokusunu-gezdi/>.
- Önal, M. N. (2003). *Muğla efsaneleri*. Muğla Üniversitesi Yayınları.
- Turan, E. (2023, 15 Ekim). Dinleri araştıran Çinliler Muğla'da Mevleviliği öğrendiler. *Muğla Yenigün*.
- Türkeş, Ü. (1984, 1 Haziran). Hz. Şahidi'yi Andık. *Devrim*.
- Türkeş, Ü. (1984, 29 Kasım). Sunu. Büyük Mevlevi Düşünür Muğlalı Hz. Şahidi İbrahim Efendi'yi anış (Haz. M. Çıpan). *Devrim*.
- Türkeş, Ü. (1984, 30 Kasım). Sunu. Büyük Mevlevi Düşünür Muğlalı Hz. Şahidi İbrahim Efendi'yi anış (Haz. M. Çıpan). *Devrim*.
- Yeni Muğla*. (1979, 13 Ağustos). Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün yasadışı tutumu nedeniyle Şahidi Camii ışıksız kaldı.